

Barbara Sarota

Bawienie się cackiem jest najpierwszą poezją człowieka.

Bronisław Trentowski

O zabawkach kształtujących świadomość estetyczną u dzieci

Jako świadomi nauczyciele wiemy, że w okresie dzieciństwa zabawa jest dominującą formą aktywności. Działalność zabawowa pobudza i aktywizuje sferę poznawczą dziecka, wpływa na jego rozwój fizyczny, emocjonalny i motywuje do pracy. Umiejętne jej „zastosowanie” od okresu niemowlęstwa, poprzez wczesne dzieciństwo, etap wychowania przedszkolnego, aż po pierwsze lata szkoły podstawowej, daje możliwość wychowania człowieka mądrego, aktywnego społecznie, o dobrze rozwiniętej wyobraźni i wysokim potencjale twórczym.

Znaczenie zabaw spontanicznych

Zabawa uważana jest za sposób uwalniania/rozładowania energii. Podczas jej trwania można oczyścić się z negatywnych emocji. Uczestnicy zabaw uczą się współpracy, dzielenia się z innymi, mają poczucie wspólnoty. Większa siła uwalniania energii towarzyszy **zabawom spontanicznym**. Energia uwalnia się tu zgodnie z własną wolą uczestników zabawy, ich potrzebami i zainteresowaniami, przynosi im największe zadowolenie – zaznaczają Maria Kielar-Turska i Bożena Muchacka. Najbardziej skutecznie uwalniają nadmiar energii fizycznej zabawy ruchowe, np. ćwiczenia gimnastyczne, zabawy z piłką, za-

bawy z elementami muzyki (np. taniec, śpiew, gra na instrumentach), a u dzieci z rozwiniętymi zdolnościami manualnymi: malowanie, rysowanie, modelowanie, zabawy piaskiem lub grochem.

Bardzo ważne jest wcześniejsze ustanowienie – wspólnie z dziećmi – reguł określających wzajemne relacje między nimi i odnoszące się do sytuacji zabawowych oraz zapewnienie dzieciom poczucia bezpieczeństwa psychologicznego, tj. przebywanie blisko nich, nawiązywanie z nimi kontaktu wzrokowego i dotykowego. W razie potrzeby ułatwi to dzieciom zadanie pytania, zwrócenie się z prośbą o przedmiot czy zaproszenie do rozmowy i zabawy – dodają Maria Kielar-Turska i Bożena Muchacka.

Jak podkreśla się w literaturze, zabawa indywidualna i zespołowa podejmowana przez dzieci z własnej inicjatywy to czynniki, które wzmacniają dojrzałość dzieci w sferze rozwoju emocjonalnego. Uczucia dziecka kształtowane są przez zabawy tematyczne, które stanowią swoistą formę autopsychoterapii. Dzieci, odgrywając różne osoby, poznają uczucia innych ludzi i uczą się je wyrażać. Poprzez zabawę mogą rozładować nadmiar napięć emocjonalnych i konfliktów uczuciowych, wywołanych otaczającą rzeczywistością. W czasie zabaw zespołowych dzieci uczą się opanowywać gwałtowne afekty, takie jak złość, napastliwość, aby zy-

skąć uznanie i sympatię rówieśników. Uczą się uzgadniania stanowisk, dochodzenia do różnych rozwiązań oraz odkrywają, że w grupie każdy jest ważny i ma swoje prawa.

Rola i wartość zabawek

W życiu i rozwoju małego dziecka zabawa i związane z nią zabawki mają szczególne znaczenie. Są one dla niego okazją do wielostronnej aktywności, ujawniają jego zainteresowania i potrzeby, zgodnie z jego psychofizycznymi możliwościami.

Zabawka jest wartościowa, gdy potrafi zachęcić dziecko do działania. Największą wartość posiadają te zabawki, które dziecko może przekształcać w zależności od celu zabawy, nadawać im coraz to nowe znaczenie. Takie, które rozwijają w dziecku procesy poznawcze: uwagę, pamięć, wyobraźnię, myślenie. Dzieciom najbardziej odpowiadają zabawki, poprzez które mogą rozwijać własne twórcze możliwości. Ponadto zabawka, która rozwija estetyczne upodobania dziecka, powinna przemawiać do jego uczuć, wyobraźni i intelektu, kształtując w ten sposób określone przeżycia estetyczne. Przez pierwsze lata życia dziecko poznaje swoje otoczenie poprzez badanie wszystkiego, czego może dotknąć (także „dotknąć” wzrokiem), oraz manipulując i smakując.

Świadomość estetyczna kształtowana jest w dziecku poprzez aktywność twórczą. Zabawa dziecka ma twórczy charakter, przez co sprzyja rozwojowi aktywności twórczej w różnych dziedzinach. Jest formą aktywności kreatywnej, podczas której dziecko czyni siebie i otaczający go świat tym wszyst-

kim, o czym marzy lub czym pragnie być. Zabawy związane z majsterkowaniem kształcą u dziecka sprawność manualną, sprzyjają logicznemu myśleniu, rozwijają wyobraźnię i pomysłowość techniczną.

Kształtowanie świadomości estetycznej u dzieci

Aby móc się rozwijać, dziecko musi się bawić, trzeba mu w tym celu stworzyć warunki do aktywnej i twórczej zabawy. Jedną z takich zabaw – samą w sobie – jest **twórczość plastyczna**. Wzbogaca ona dziecko, rozwija jego wrażliwość, spostrzegawczość i zmysł obserwacji, pamięć oraz uczy koncentracji uwagi i wytrwałości.

Dzieci bardzo lubią lepić, rzeźbić, tworzyć nowe formy i stosować przeróżne materiały. Bawiąc się, z zadowoleniem kształtują tworzywo, projektują, poznają rozmaite sposoby rozwiązań, racjonalnego wykorzystania materiału i sprawnej organizacji pracy.

Rysowanie, malowanie czy konstruowanie wpływają na rozwój dziecka, łącząc w konstruktywny sposób różne możliwości. W zabawie, a także w wielu przypadkach twórczości plastycznej, dziecko wyraża swoje spostrzeżenia dotyczące świata, różnych sytuacji. Dla dzieci, które obawiają się wyrazić wprost swoje zdanie, wypowiedź artystyczna jest dobrą metodą uwalniania się od lęku. Nieskrępowana twórczość artystyczna prowadzi do uzyskania wewnętrznej równowagi jednocześnie będąc sposobem wyrzucenia z siebie tego, co powoduje emocjonalne napięcia.

Zabawka dydaktyczna miękka

Dobrze dobrana zabawka nie tylko może służyć całokształtowemu rozwojowi dziecka, ale może też być dla niego ważnym źródłem rozwoju estetycznego – pozwala mu odnaleźć piękno. Uważa się, że zabawki powinny być do tego stopnia atrakcyjne, by szybko się nie znudziły.

Ze względu na swe walory i nieograniczone możliwości wykorzystania pomocną rolę w realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych pełni **zabawka dydaktyczna miękka**. Zadaniem jej jest zachęcanie i mobilizowanie do działania, ćwiczenie sprawności, pobudzanie do myślenia. Kryjąc w sobie wiele tajemnic, wpływa na uatrakcyjnienie procesu dydaktycznego, jak również na zapewnienie dziecku warunków do realizacji potrzeby zabawy i ruchu. Zabawki dydaktyczne miękkie mają wszechstronny wpływ na rozwój dziecka. Wzbogacają one wyobraźnię i wrażliwość, rozwijają zdolności manualne oraz wyrabiają pozytywne cechy charakteru, np. samodzielność i odpowiedzialność. Ważne przy tym są estetyka i precyzja ich wykonania. Zabawka dydaktyczna miękka może odgrywać dużą rolę w sferze poznawczej, emocjonalno-motywacyjnej i działaniowej. Wpływa więc na wszechstronny rozwój osobowości dziecka.

Zabawka dydaktyczna miękka nie jest zabawką, którą dziecko po chwili wyrzuci w kąt – może ona bowiem uatrakcyjnić zdobywanie przez dzieci wiedzy z różnych dziedzin, np. przyrody, plastyki, języka polskiego, matematyki. Zaznajomienie dzieci z zagadnieniami barwy i kompozycji pomoże im rozwinąć samodzielną postawę twórczą, ujawnić zdolności artystyczne, wyrobić poczucie estetyki i piękna. Zestawienie różnorodnych barw: ciemnych i jasnych, ciepłych i zimnych, płaszczyzn: mniejszych i większych, zmusza do eksperymentowania, wyrabia samodzielne myślenie, pobudza wyobraźnię plastyczną, rozwija twórczą swobodę. Wykorzystanie różnych form w rozwijaniu wrażeń dotykowych wzbogaca przeżycia dzieci oraz rozbudza w nich wrażliwość na wartości estetyczne. Ważna jest rola nauczyciela, który przekazując wiadomości, pobudza również aktywność twórczą.

Funkcje zabawki dydaktycznej miękkiej:

- **ruchowa** – dziecko nie tylko ogląda ją i dotyka, ale też wyzwała w nim ona aktywność ruchową; powinna więc być tak wykonana, żeby mogła być przekształcana na różne sposoby, umożliwiając dzieciom wszelkiego rodzaju zabawy ruchowe, manipulacyjne;
- **umysłowa** – dobrze skonstruowana: pobudza wszystkie zmysły i rozwija procesy poznawcze, wpływa na koncentrację uwagi, rozwija spostrzegawczość dziecka, wzbogaca jego wiedzę o świecie;
- **kształcząca wyobraźnię** – poprzez różne możliwości konstrukcyjne, które można poznawać w trakcie zabawy, odgrywa dużą rolę w kształtowaniu wyobraźni dziecka;
- **emocjonalno-społeczna** – poprzez swoje cechy (jest miękka i miła w dotyku, dzięki czemu wycisza dzieci, zmniejsza reakcje agresywne, ogranicza częstotliwość występowania sytuacji konfliktowych w grupie);
- **poszerzająca doświadczenie dziecka** – bawiąc się nią, wzbogaca swoje słownictwo, zdobywa wiedzę, a przekształcając na różne sposoby, nabywa doświadczeń ruchowych, manipulacyjnych, konstrukcyjnych.

„**Tęczuszek**” – stworzona przeze mnie, w ramach seminarium licencjackiego, zabawka dydaktyczna miękka – składa się z dziewięciu poduszek w kształcie koła, z których każda jest w innym kolorze (...). Najmniejsza ma średnicę 5 cm, natomiast największa 15 cm. Zabawka uszyta jest z kolorowej satyny i wypełniona gąbką. Do każdej poduszki doszyte są zaczepy i wszyty magnes z góry i z dołu. Również elementy ruchome posiadają zaczepy, które dają możliwość doczepienia ich do poduszek, w celu uzyskania różnych nowych form (B. Sarota, 2010). Ponadto składa się jeszcze z długich i cienkich kolorowych wałków różnej długości, różnej wielkości form, sugerujących płatki kwiatów, różnej wielkości filcowych owalnych elementów, sugerujących oczy, filcowych kul o jednakowej wielkości oraz pokrowca.

Przedszkole chcące prawdziwie sprzyjać harmonijnemu rozwojowi dziecka, powinno dysponować zabawkami o dużych możliwościach dydaktycznych, a więc dającymi sposobność użycia ich zarówno w czasie zabawy, jak i podczas zajęć organizowanych oraz w trakcie indywidualnej pracy z dzieckiem. Zabawki takie zaspokajają potrzeby poznawcze i twórcze dziecka. A przecież każdy nauczyciel powinien zadbać o to, by czas spędzony przez dziecko w przedszkolu był twórczy i pełny radości. Zachęcam wszystkich nauczycieli do wykonywania takich zabawek – jej forma nie jest jedyną możliwą – kształty poszczególnych elementów, jej kolory, faktura zależą od pomysłowości osoby ją wykonującej. W wykonaniu takiej zabawki z pewnością chętnie pomogą rodzice – mogą przebywać w sali, wykonywać elementy zabawki, a – przy okazji – prowadzić swobodne obserwacje funkcjonowania swojego dziecka w grupie. Niektóre elementy można wykonać również wspólnie z dziećmi. ■

Przykładowe scenariusze z wykorzystaniem zaproponowanej przeze mnie dydaktycznej zabawki miękkiej można znaleźć na stronie internetowej: www.blizejprzedszkola.pl/scenariusze_zabawka

Bibliografia:

- Kielar-Turska M., *Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata*, Warszawa 1992.
Kielar-Turska M., Muchacka B., *Stymulująca i terapeutyczna funkcja zabawy*, Kraków 1999.
Marczewska-Piechlińska M., *Co dorosły o zabawce wiedzieć powinien*, Warszawa 1987.
Sarota B., *Zabawka dydaktyczna miękka „Tęczuszek” jako forma inspiracji w działaniach plastycznych dziecka 4-5-letniego*, Praca licencjacka napisana w Instytucie Pedagogiki Przedszkolnej i Szkolnej po kierunku prof. UP H. Sali-Wójcik, Kraków 2010.
Sochaczewska G., *O dobrej zabawce*, „Wychowanie w Przedszkolu”, nr 2-3/1990.
Szuman S., *O sztuce i wychowaniu estetycznym*, Warszawa 1975.
Szuman S., *Sztuka dziecka*, Warszawa 1990.
Warkiewicz L., *Wychowanie przez sztukę*, BLIŻEJ PRZEDSZKOLA, nr 5.104/2010.

Barbara Sarota – nauczycielka-stażystka w Przedszkolu Niepublicznym „Pod Gwiazdkami” w Krakowie.

Absolwentka kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna na Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie. Pasjonatka swojego zawodu, przekazująca dzieciom nie tylko niezbędną wiedzę, ale także codzienną porcję uśmiechu i dobrego humoru.

MNÓSTWO WAKACYJNYCH PRZYGÓD,

MNÓSTWO KREATYWNYCH POMYSŁÓW,

MNÓSTWO PRACY UCZESTNIKÓW KONKURSU.

**WSZYSTKIM DZIECIOM
I WSZYSTKIM PEDAGOGOM,
DZIĘKI KTÓRYM DZIECI
ROZWIJAJĄ SWOJE ZDOLNOŚCI,
DZIĘKUJEMY ZA UDZIAŁ
W KONKURSIE „WITAJ PRZYGODO”.**

WWW.ASTRALAND.PL

**WYNIKI KONKURSU:
W kategorii przedszkole**

I MIEJSCE: Martyna, 6 lat
Przedszkole nr. 4 „Jarzębinka” - Słupca

II MIEJSCE: Wiktoria, 6 lat
Gminne Przedszkole Publiczne nr. 2 - Trzcianka

III MIEJSCE: Oliwia, 5 lat
„Tęczowe Ognisko” - Grodzisk Mazowiecki

GRATULUJEMY!